

Sources du cours de Rav Abdelhak - Paracha 'Houkat

מקורות פרשת חוקת

1) בסוף הפרשה מסופר על עוג מלך הבשן שחי מאות שנים מאז אברהם אבינו ע"ה, ועד משה רבינו-7 דורות.

ומשה רבינו פחד ממנו, עד שנצרך הקב"ה להרגיעו ולהבטיחו: "אל תירא אותו כי בידך נתתיו ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמורי"
שאלה:

ממה פחד משה רבינו?

לא ייתכן שפחד מן הגוף הענק של עוג, שהרי הוא לא פחד מסיחון שהיה גם כן ענק כמוהו!?

אלא היה ירא מהזכות שלו, משום שעשה טובה לאברהם אבינו, כאשר הודיע לו שלוט בן אחיו נפל בשבי, עם שאר אנשי סדום.

"ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי כי נשבה אחיו.."

ואז הלך אברהם למלחמה נגד ארבעת המלכים, וגאל את לוט ואנשי סדום ואע"פ שכוונתו של עוג היתה מתוך רשעות גדולה ביותר, כי ידע שאברהם אבינו ילך למלחמה להציל את בן אחיו, ומסתמא שאברהם ייהרג על ידי ארבעת המלכים ואז הוא יוכל לקחת את שרה שהיתה יפה ביותר ואע"פ שמחשבתו היתה רעה ואכזרית, אך מכיון שממעשהו יצאה טובה לאברהם, זכה למלכות ואריכות ימים גדולה, עד כדי כך שמשה רבינו פחד שינצח את ישראל בזכות זה.

ולכן הקב"ה הרגיע את משה רבינו ואמר לו: שכבר קיבל את שכרו, ותמה זכותו של עוג, ויכול יוכל לו.

כמו שכתוב בפרשת חוקת (כא-לד)

ויאמר השם אל- משה אל- תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת- כל- עמו ואת- ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון:

רש"י: אל תירא אותו. שהיה משה ירא להלחם, שמא תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר ויבא הפליט (בראשית יד, יג), הוא עוג שפלט מן הרפאים שהכו כדרלעומר וחביריו בעשתרות קרנים, שנאמר כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים (דברים ג, יא. נדה סא).

2) זכות כמה פסיעות לכבוד השם יתברך

מעשה נבוכדנצר בשכר ג' פסיעות זכה לג' דורות מלכות בכיפה

בגמרא במסכת סנהדרין (דף צ"ו)

מסופר

בעת ההיא שלח מרודך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים וגו'

משום כי חלה חזקיהו ויחזק

שדר ליה ספרים ומנחה לדרוש את המופת אשר היה בארץ

דאמר רבי יוחנן: אותו היום שמת בו אחז שתי שעות היה

וכי חלה חזקיהו ואיתפח אהדרינהו קודשא בריך הוא להנך עשר שעי ניהליה

דכתיב : הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחרנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה

א"ל מאי האי ?
א"ל חזקיהו חלש ואיתפח

אמר איכא גברא כי האי, ולא בעינא לשדורי ליה שלמא !?

כתבו ליה שלמא למלכא חזקיה !
שלם לקרתא דירושלם !
שלם לאלהא רבא !

נבוכדנאצר ספריה דבלאדן הוה,
ההיא שעתא לא הוה התם,
כי אתא אמר להו היכי כתביתו ?

אמרו ליה הכי כתבינן
אמר להו קריתו ליה אלהא רבא וכתביתו ליה לבסוף ?

אמר אלא הכי כתובו : שלם לאלהא רבא ! שלם לקרתא דירושלם ! שלם למלכא חזקיה !

אמרי ליה קריינא דאיגרתא איהו ליהווי פרוונקא !

רהט בתריה
כדרהיט ארבע פסיעות
אתא גבריאל ואוקמיה
אמר ר' יוחנן אילמלא בא גבריאל והעמידו לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל !

3/ זכות מרים הנביאה.
מרים הנביאה, המתינה ליד שפת המים לשמור על משה רבינו אחיה, עד שבאה בתיה בת פרעה..

-לכן בזכותה היה "באר מרים" מים לכל ישראל במדבר במשך 40 שנה
ולכן כשנפטרה, פסקו המים עד שנצרך משה רבינו לדבר אל הסלע ושוב להוציא מים בזכותו.

🍷 וכך כותב הזוהר (אמור רסא)
עם ישראל, זכו לבאר מים בזכות מרים (שמרים היתה מרכבה למלכות), כי היא ודאי נקראת באר,

ובספר אגדה : ותתצב אחותו מרחוק לדעה וגו',
זו היא באר מים חיים, (דהיינו מלכות), והכל קשר אחד (כי מרים היתה קשורה במלכות). מתה מרים נסתלקה
הבאר, שכתוב ולא היה מים לעדה.
עד כאן דברי הזוהר הקדוש

(4 במסכת סוטה (דף יא)
מסופר בתורה שבזמן שהיתה מרים הנביאה מצורעת בגלל הלשון הרע, המתינו לה כל ישראל 7 ימים ולא
נסעו בעבור כבודה (עיין סוף בהעלותך)

-מפני מה זכתה לכבוד הזה בדיוק שבעה ימים ?
בשכר שהמתינה שליש שעה (20 מינוט)

מכיון שבשבעה ימים יש 504 פעמים "שליש שעה"
כי מרובה מידה טובה ממידת פורענות 500 פעמים

לומדים את זה מכאן
-נוצר חסד לאלפים
(שכר מצוה 2000 דורות)
פוקד עוון אבות על בנים על שילשים ועל רבעים
(עונש עבירה עד 4 דורות)
2000 = 4 > 500

ועוד 4 פעמים שליש שעה
-היו כנגד 500 פעמים זמן ההליכה ממקומה ועד לבתיה בת פרעה
-אין לנו מושג כמה בשמים משלמים על כל מאמץ.

4/ וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאֵלֵיהֶם וּבַמִּשְׁחָה לָמָּה הֶעֱלִיתֵנוּ מִמִּצְרָיִם לָמוֹת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קֹצֶה בַלָּחֶם הַקָּלֶקֶל:
וַיִּשְׁלַח יְהוָה בְּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת-הָעָם וַיָּמָת עִם-רַב מִיִּשְׂרָאֵל:
וַיִּבְאֹ הָעָם אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטֹאנוּ כִּי-דִבַּרְנוּ בְּיְהוָה וּבָךְ הַתְּפִלֵּל אֶל-יְהוָה וַיִּסַּר מֵעַלֵּינוּ אֶת-הַנְּחָשׁ וַיִּתְּפֹלֵל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם:
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל-גֹּס וְהָיָה כָל-הַנְּשׂוּךְ וַרְאָה אֹתוֹ וַחֲיִי:
וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחָשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל-הַגָּס וְהָיָה אִם-נָשָׁךְ הַנְּחָשׁ אֶת-אִישׁ וְהִבִּיט אֶל-נְחָשׁ הַנְּחֹשֶׁת וַחֲיִי:

6) הרמב"ן שם

ועש משה נחש נחשת לא נאמר לו לעשותו של נחשת אלא אמר משה הקב"ה אמר לי נחש אני אעשנו של נחשת לשון נופל על הלשון זה לשון רש"י (רש"י על במדבר כ"א:ט') מדברי רבותינו (ב"ר לא ח) ולא הבינותי זה שהרי הקב"ה לא הזכיר לו נחש אלא עשה לך שרף אבל דעתם לומר כי הלך משה אחר שם העצם אשר לו והנראה בעיני בסוד הדבר הזה כי הוא מדרכי התורה שכל מעשיה נס בתוך נס תסיר הנזק במזיק ותרפא החולי במחליא כמו שהזכירו (מכילתא ויסע א) בוירוהו ה' עץ (שמות טו כה) וכן במלח אלישע במים (מלכים ב ב כא) וידוע מדרכי הרפואות שכל נשוכי בעלי הארס יסתכנו בראותם אותם או בראות דמותם עד כי נשוכי הכלב השוטה וכן שאר הבהמות השוטות אם יביטו במים יראה להם שם בבואת הכלב או המזיק וימותו כמו שכתוב בספרי הרפואות ומוזכר בגמרא במסכת יומא (יומא פ"ד) וכן ישמרו אותם הרופאים מהזכיר בפניהם שם הנושך שלא יזכרו אותם כלל כי נפשם תדבק במחשבה ההיא ולא תפרד ממנה כלל עד שתמית אותם וכבר הזכירו דבר מנוסה מפלאות התולדה כי נושך הכלב השוטה אחרי שנשתטה בחליו אם יקובל השתן שלו בכלי זכוכית יראה בשתן דמות גורי כלבים קטנים ואם תעביר המים במטלית ותסננם לא תמצא בהם שום רושם כלל וכשתחזירם לכלי הזכוכית וישתהו שם כשעה תחזור ותראה שם גורי הכלבים מתוארים וזה אמת הוא בפלאי כחות הנפש וכשיהיה כל זה כך ראוי היה לישראל נשוכי הנחשים השרפים שלא יראו נחש ולא יזכרו ולא יעלו על לב כלל וצוה הקב"ה למשה לעשות להם דמות שרף הוא הממית אותם וידוע כי הנחשים השרפים אדומי העינים רחבי הראש שגופם כעין הנחשת בצוארם ולכן לא מצא משה לקיים מצותו בשרף בלתי שיעשה נחש נחשת כי הוא דמות נחש שרף ואם יעשנו מדבר אחר היה דמות נחש ולא דמות שרף ומה שאמרו מן הלשון הנופל על הלשון כי הזכרת השם בלבד תזיק והכלל כי צוה השם שיתרפאו במזיק הממית בטבע ועשו דמותו ושמו וכשיהיה האדם מביט בכוונה אל נחש הנחשת שהוא כעין המזיק לגמרי היה חי להודיעם כי השם ממית ומחיה:

7/ ברכות ל"ג

מעשה במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות באו והודיעו לו לר' חנינא בן דוסא אמר להם הראו לי את חורו הראוהו את חורו נתן עקבו על פי החור יצא ונשכו ומת אותו ערוד נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש

אמר להם ראו בני אין ערוד ממית אלא החטא ממית באותה שעה אמרו אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא:

8/ והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו' (שמות יז), וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוכרות מלחמה. אלא לומר לה, כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים. ואם לאו, היו נופלין. כיוצא בדבר אתה אומר, (במדבר כא) עשה להך שרף ושים אתו על נס, והיה כל הנשוק וראה אתו וחי. וכי נחש ממית, או נחש מחיה. אלא, בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו מתרפאים, ואם לאו, היו נמוקים. חרש, שוטה, וקטן, אין מוציאים את הרבים ידי חובתן. זה הכלל, כל שאינו מחיב בדבר, אינו מוציא את הרבים ידי חובתן:

9/ פרה אדומה :

בזמן המקדש אדם שהיה טמא בגלל שנגע במת או משום שהיה באוהל המת היה נטהר על ידי שהיו מזין עליו מים שעירבו בהם אפר פרה אדומה עליו מים שעירבו בהם אפר פרה אדומה היתה הזאה ביום השלישי וביום השביעי והיה הולך למקוה "ובא השמש וטהר"

-מצוה זו נקראת "חוקה"
דהיינו שיש לקיימה כחק שהיא גזירת מלך משום שיש בה נקודה בלתי מובנת בשכל האנושי כי מי שהיה טמא נטהר- ומי שהיה טהור נטמא. הפרדוקס הזה הוא בלתי מובן לבן אדם ורק למשה רבינו נתגלה הסוד ואפילו שלמה המלך, שהיה החכם מכל אדם והשכיל להבין טעמי כל המצוות, לא הצליח לחדור לעומק טעם הסתירה הזו בענין הפרה אדומה, וכמו שאמר "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני"(קוהלת)

(להבנת הקושי של הפרה אדומה הגמרא ביומא מציעה שתי דעות (יומא יד.):
דתניא: (במ' יט:ט) "והזהר על הטמא", על הטמא –טהור, ועל הטהור - טמא, דברי רבי עקיבא... דהיינו שלפי רבי עקיבא אם מזים על אדם טמא הוא נטהר ואם מזים על אדם טהור הוא נטמא לרבי עקיבא היינו דקאמר שלמה "אמרתי אֶחְכְּמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי".
-ולרבנן: ההוא :
למזה ולמזין עליו טהור, והנוגע והנושא (במי החטאת) טמא !

דהיינו שרוב האנשים המעורבים בהכנת האפר נטמאים, ואילו האדם המזה את המים המעורבים באפר אינו נטמא.

אז לקיים חוק בלי טעם זאת השתעבדות גמורה לרצון השם מבחינת נעשה קודם לנשמע שעל זה הקב"ה אמר : מי גילה רז זה לבני לשון שמלאכי השרת משתמשים בו.

10) סיפור המפורסם של דמא בן נתינה במסכת קדושין

ויש להבין מפני מה קיבל שכרו על ידי פרה אדומה ?

יש מפרשים (החידושי הרי"ם)

משום שהיה קטרוג על ישראל :

שהשטן טען שגוי מקיים כיבוד אב ואם בכזאת מדרגה, שהיה מוכן "לא להרויח כסף" משום כיבוד אב !

לכן התשובה לשטן היתה שהוא עשה זה מאמץ בדבר שמוכן לכל העולם, שהרי יש חיוב הכרת הטוב להורים.

אבל חכמי ישראל היו מוכנים לשלם יקר "ולהפסיד" כסף רב עבור קיום מצוה שהיא חק ולא מובן להם, והכל מתוך אהבת השם אין קץ.

11/ הנס הגדול-שירת הבאר

רש"י : במדבר פרק כ"א פסוק טו :

ומשם בארה. משם בא האשד אל הבאר. כיצד, אמר הקב"ה מי מודיע לבני הנסים הללו המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו, לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם, והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים, ומוליכתן סביב המחנה, וישראל ראו ואמרו שירה

ואשד הנחלים. תרגום של שפך אשד, שפך הנחלים, שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם, לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר, וההרים סמוכים זה לזה, אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר מזה, והדרך עובר בתוך הנחל, אמרו אמוריים, כשיכנסו ישראל [לארץ] לתוך הנחל לעבור, נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם, ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות, והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב, ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור, נדעזעו ההר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה, ונתקרב לצד הר של מואב, ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום. וזהו אשר נטה לשבת ער, שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב ונדבק בו, וזהו ונשען לגבול מואב. (בס"א אינו. ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו אלא על ידי הבאר שנכנס לשם):